

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th February, 2026

Website: <https://econferencia.com>

O‘TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA MUALLIF FALSAFASI

Omanova Mubora

Nizomiy nomidagi O‘zMPU dotsenti

Annotatsiya:

Ushbu maqolada O‘tkir Hoshimov asarlaridagi falsafiy qarashlari tahlilga tortildi. Inson va uning hayoti haqidagi falsafiy o‘ylari hamda ularning yangicha talqini yozuvchi ijodida kuzatildi.

Kalit so‘zlar: badiiylik, obraz, falsafa, jamiyat, publisistika, adabiyot, ma’naviy, muallif.

Ijodkor O‘tkir Hoshimov 80-yillar o‘zbek publisistikasi rivojiga salmoqli hissa qo‘shgan adiblardan biridir. Uning odob-axloq, ma’naviy olam, milliy qadriyatlar, sho‘ro davri adolatsizliklarini dadil yoritgan ocherk va teleko‘rsatuvlari bu davrning barkamol mevalaridir.

Muallifni endi kundalik dolzarb ijtimoiy masalalar emas, ko‘proq azaliy ma’naviy muammolar, inson taqdiri, uning qalbi jumboqlari qiziqtiradi. Bu narsa “Ikki eshik orasi” romanida ayniqsa, ravshan ko‘rindi. Bu bilan adib ijodiy yo‘lining yetuklik bosqichi boshlandi.

Yozuvchining “Ikki eshik orasi” romani ham kitobxonlar tomonidan iliq kutib olindi. Roman 1986-yilning eng yaxshi asarlaridan deb topilib, Hamza nomidagi respublika Davlat mukofotiga sazovor bo‘lgandi. “Ikki eshik orasi” romanida o‘z davrining muhim muammolari qalamga olindi, o‘sha yillar voqea-hodisalariga munosabat bildirildi. Romanning asosiy qahramonlari ikkinchi jahon urushi og‘irliklarini yelkasida ko‘targan, unda mardona g‘olib chiqqan kishilardir. Umuman olganda, romanda butun jamiyat kishilarining urush davridagi

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th February, 2026

Website: <https://econferencia.com>

fidokorligi o‘zining badiiy ifodasini topgan. Roman qahramonlaridan biri Muzaffar – urush davrida muayyan qiyinchiliklarni boshidan kechirgan, 70-yillarga kelib farovon turmushga erishgan yoshlarning timsoli tarzida beriladi. Romanning sarlavhasidan tortib, deyarli butun mazmunigacha yozuvchi jiddiy falsafiy ma’no yuklashga intilgan. Xususan, u “Ikki eshik orasi” deganda inson umrini, ya’ni tug‘ilgandan o‘lgungacha bosib o‘tgan yo‘lni ko‘zda tutadi. Muallifning g‘oyaviy falsafasiga ko‘ra bu yo‘l juda murakkab va ziddiyatli bo‘lib, uni muvaffaqiyat bilan bosib o‘tishi uchun insondan katta matonat, iroda, bilim va jasorat talab qilinadi. Asardagi ko‘pchilik qahramonlar, xususan, Oqsoqol, Qora amma, Robiya, Shomurod, Kimsan xuddi shunday jasoratli va ruhan boy kishilar bo‘lib, ko‘p jihatdan yozuvchining g‘oyaviy maqsadini ta’sirchan ifodalashga xizmat qilgan. Muallif falsafasiga ko‘ra o‘z umrini sharaf bilan bosib o‘tmog‘i uchun insondan katta matonat va jasorat talab qilinishining sababi shundaki, u o‘z hayoti davomida og‘ir kurashlar girdobidan, yengib bo‘lmas to‘siqlardan o‘tishga majbur bo‘ladi. Asarda xuddi shunday inson hayotining to‘siqlari, illatlari sifatida Umar zakonchi, Ra’no, Zuhra kabi shaxslar timsoli yaratilgan bo‘lib, ular romandagi kurashlar, to‘qnashuvlar, ma’naviy ixtiloflar keskinligini, tarangligini oshirishga imkon tug‘dirgan.

Hayotdagi illatlarga qarshi ayovsiz o‘t ochish istagi O‘tkir Hoshimovni “Ikki eshik orasi” romanidan keyin tadrijiy ravishda hajviyotga murojaat qilishga olib keldi. Oqibatda uning “Ikki karra ikki – besh” qissasi maydonga keldi. Yozuvchining ilgarigi asarlarida ahyon-ahyonda hajviyot uchrab turar edi. “Ikki karra ikki – besh” qissasi esa, ulardan butunlay hajviy uslubda yozilganligi bilan farq qiladi. Hajviyot tig‘ini hayotdagi martabali kishilarga, katta rahbarlarga, xususan, raislarga qaratgani va ularning ma’naviy tubanligini ro‘yi-rost fosh qilishga intilgani bilan yozuvchi qissaning ko‘p sahifalari ta’sirchan va qiziqarli bo‘lib chiqishiga erishgan. Faqat dalillash san’atining yetishmaganligi va

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th February, 2026

Website: <https://econferencia.com>

ayniqsa, raisning o'g'li o'z otasiga qarshi keskin kurashga kirishishi yaxshi asoslanmaganligi sababli qissa 80-yillar o'zbek hajviyotidagi sezilarli hodisa darajasiga ko'tarilmay qoldi.

Yuqorida tilga olingan so'nggi ikki asarida O'tkir Hoshimovning inson ma'naviy olamini, psixologiyasini teran tahlil qilish mahorati ancha oshganligi aniq-ravshan sezilib turadi. Bunda yozuvchi turli-tuman vositalar qatorida qahramonlarning dil izhorlaridan, ichki monologlaridan unumli foydalangan. Ichki monologlar qo'llashda yuqoridagi asarlarda boshlangan usuldan yozuvchi "Tushda kechgan umrlar" romanida yanada ustalik bilan foydalandi. "Tushda kechgan umrlar" romanida voqealar qamrovi juda keng: 30-yillarning mash'um "qatag'on" qilish manzaralari, 80-yillarda Afg'oniston urushi lavhalari, shu yillarda sodir bo'lgan "o'zbek ishi" mojarolari. Bu uchta yirik, juda katta hajmli voqealarni bir-biri bilan bog'lashda, ular orasiga "biriktirish nuqtasini" topishda muallif ichki monologdan unumli foydalanadi.

Yozuvchi keyinchalik badiiy asar yaratishda publisistika bajarishi lozim bo'lgan vazifani sekin-asta o'z zimmasidan soqit qilgan. U kundalik dolzarb masalalar tahlilini publisistikaga berib, e'tiborini o'zining azaliy ishi – inson qalbi jumboqlari tadqiqiga astoydil qaratmoqda.

Romandagi Rustam, Shahnoza kabi qahramonlar ruhiy olamining talqini xuddi shunday xulosa chiqarishga imkon beradi. Faqat roman kompozitsiyasining nomukammalligi uning adabiyotda juda katta hodisa darajasiga ko'tarilishiga halaqit bergandek tuyuladi. Kompozitsiyadagi tarqoqlik, ayniqsa, Rossiyadan yuborilgan kishilar hayotiga, faoliyatiga bog'liq voqealarning, tafsilotlarning asosiy sujet chiziqlariga uzviy bog'lab yuborilmaganida yaqqol seziladi.

Shunga qaramay, yozuvchining so'nggi asarlari O'tkir Hoshimovning o'zbek nasridagi sermahsul ijodkorlardan biri darajasiga ko'tarilganligidan guvohlik beradi.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th February, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hoshimov O'. Saylanma. Ikki jildlik. – T.: Sharq, 1993.
2. Normatov U. Tajriba sirlari. // “O’zbekiston adabiyoti va san’ati”. – T.: 1991 yil 8 noyabr.
3. Rasulov A. Ijodning sirli ibtidosi. // “Yoshlik”. – T.: 1991, 12-son.